

ПСИХОЛОГІЯ

з освітньої програми «Сприяння просвітницькій роботі «рівний – рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя».

Важливим аспектом є участь практичного психолога в реалізації національних, державних, регіональних і загальноосвітніх програм. Практичний психолог є координатором загальношкільної програми «Обдарована дитина».

Головна мета програми є виявлення, формування та розвиток інтелектуальних, пізнавальних, спеціальних, творчих здібностей обдарованих учнів, створення максимально сприятливих умов для їх реалізації й успішної соціалізації в сучасному освітньому просторі.

Таким чином, психологічний супровід – це професійна діяльність практичного психолога, його ефективна взаємодія з учасниками навчально-виховного процесу засобами діагностики, профілактики, колекційної роботи, психолого-педагогічної просвіти, спрямованих на надання допомоги дитині в розв'язанні актуальних проблем навчання, виховання та соціалізації.

Література:

1. Битянова М.Р. Организация психологической работы в школе. – М. : Совершенство, 1998. – 298 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т.Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005, – 1728 с.
3. Качимская А.Ю. Психологическое сопровождение приемственности развития на этапе «детский сад – начальная школа» / А.Ю. Качимская // Сибирский психологический журнал. – 2005. – №21. – С. 128–132.
4. Нет причин для пробуксовки (беседа с Е.А.Козыревой) // Школьный психолог. – 2000. – №10. – С.14.
5. Осухова Н.Г. Психологическое сопровождение семьи и личности в кризовой ситуации / Н.Г.Осухова // Школьный психолог. – 2001. – №31. – С.1-16.
6. Слободенюк Л.І. Психологічний супровід у школі: мета, завдання, функції / Л.І.Слободенюк // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2009. – №10 (10). – С.2-5.

Гайдаєнко М. М.*

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті обґрунтовано доцільність використання проектної технології в системі превентивного виховання, у діяльності соціально-психологічної служби школи; висвітлено досвід соціального педагога з організації проектної роботи школярів.

Багатьом відома така притча. Звернувся до монаха бідняк: «Дай мені рибу! Я голодний». Монах мовчки віддав йому вудку. Повчальний характер притчі зрозумілий: треба давати не стільки їжу, скільки засіб її добування. Цей висновок стосується цілей та завдань, що постали перед сучасною освітою в інфор-

---

* © Гайдаєнко М. М.

ПСИХОЛОГІЯ

маційному суспільстві. Поступово на зміну традиційній системі навчання приходить особистісно-зорієнтоване, традиційні методи замінюються інноваційними, що передбачають зміщення акцентів у навчальній діяльності, її спрямування на інтелектуальний розвиток учнів за рахунок зменшення частки репродуктивної діяльності. Стрижнем роботи педагога має стати виховання відповідальної особистості, здатної до саморозвитку та самореалізації.

Школа ХХІ століття потребує створення виховного простору, спрямованого на виховання конкурентоспроможної особистості, котра зуміє розробляти свої життєві плани, самостійно використовувати знання для розв'язання проблем. Ідеально відповідає цій потребі проектна діяльність, бо вона сприяє активному залученню й реалізації життєвих планів учнів. Навчально-виховний потенціал проектної технології полягає в можливості набуття учнями цілісних знань, у підвищенні мотивації школярів до здобуття додаткової інформації, опануванні найважливіших методів наукового пізнання (висунути та обґрунтувати задум, самостійно сформулювати завдання проекту, аналізувати ситуації, знайти метод реалізації завдань тощо), навичок пошуково-дослідницької роботи, а також рефлексії та інтерпретації результатів. Саме проектні технології є тим перехідним «місточком» від традиційних освітніх технологій до нового типу навчання.

Проектна технологія привернула увагу ще радянських педагогів (С. Шацького, В. Шульгіна, М. Крупеніної), які вважали, що ця технологія забезпечує розвиток ініціативи та творчої діяльності учнів і, таким чином, сприяє безпосередньому зв'язку між здобуттям знань і навичок та їх застосуванням під час розв'язання практичних завдань. Вони проголосили проектну технологію єдиним засобом для перетворення «школи навчання» на «школу життя», де набуті знання реалізуються в ході практичної діяльності учнів.

Український дослідник освітніх технологій як педагогічного явища О. Пехота вважає, що навчально-виховний процес має виконувати щонайменше дві функції: підготовки учня до самостійного оволодіння знаннями, інформацією (навчити вчитися) і формування вміння трансформувати набуті знання у важливу життєву компетентність [2, с.8].

Метою даної статті є обґрунтування на основі власного досвіду доцільності та дієвості використання проектних технологій в системі превентивного виховання учнів загальноосвітнього закладу.

Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують упродовж певного відрізка часу.

Робота над проектом – практика особистісно-зорієнтованого навчання в процесі конкретної роботи учня, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, уміннями та навичками.

Технологія проектування передбачає розв'язання учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, що передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого, – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, техніки, творчості [2, с.15].

Результати виконання проектів повинні бути «відчутні»: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Проектна технологія передбачає використання сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Таким чином, суть проектної технології – стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що потребує оволодіння певною сумою знань, та через пошуково-дослідницьку діяльність, що передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання.

Метою навчального проектування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учня.

Продуктивна діяльність є індивідуальною дією, результатом якої може бути корисний матеріал або нематеріальний продукт, отже, вона має практичну цінність. Оскільки таке навчання розвивається у продуктивній діяльності, воно розширює сферу суб'єктності учня в процесі самовизначення, творчості і конкретної участі. Під час використання технології вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиваються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо.

Застосування проектної технології дозволяє:

1. Не лише передати учням суму тих чи інших знань, а навчити здобувати ці знання самостійно, вміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань.

2. Сприяти учневі в набутті комунікативних навичок, тобто здатності працювати в різноманітних групах, виконуючи всілякі соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо).

3. Розширити коло спілкування дітей, знайомство з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему.

4. Прищепити учням уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, аналізувати її з різних точок зору, висувати різні гіпотези, робити висновки [1, с.5].

Проте для успішного використання методу проектів учитель повинен знати основні вимоги, які висуває проектна технологія до її організації:

– наявність значущої у дослідницькому, творчому плані проблеми (завдання), що потребує інтегрованих знань, дослід-

ПСИХОЛОГІЯ

ницького пошуку для її розв'язання (наприклад, дослідження проблеми проявів різних видів насилля в класному колективі; проблеми поширення шкідливих звичок серед дітей тощо);

- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів (наприклад, доповідь про виникнення якось негативного явища в шкільному житті, простежуванні у розвитку цієї проблеми, спільний випуск газети, альманаху з репортажами з місця подій);

- самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів;

- структурування змістової частини проекту (з указуванням поетапних результатів);

- використання дослідницьких методів: визначення проблеми досліджуваних завдань, що впливають з неї, висунення гіпотези їх розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, коректування, висновки.

Можуть бути різні підстави для вибору тематики проекту, її може бути сформульовано педагогами з урахуванням навчальної ситуації зі свого предмета, інтересів і здібностей учнів. Тематику проекту можуть запропонувати і самі учні.

Усі проекти мають різну спрямованість, однак їх кінцевою метою є досягнення певного запланованого результату.

Результати виконання проектів мають бути матеріальними, тобто певним чином оформлені (відеофільм, веб-сторінка, презентація, публікація, електронна газета, альманах, фотоальбом, сценгарій тощо).

За змістом розрізняють такі типи проектів:

Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів, у тому числі експериментальних методів обробки результатів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів, методології дослідження, висунення гіпотез, розв'язання проблеми і окреслення шляхів її розв'язання.

Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту. Вони заздалегідь домовляються про заплановані результати і форму їх представлення – рукописний журнал, колективний колаж, відеофільм, вечір, свято тощо.

Ігрові проекти. Учасники беруть собі певні ролі, обумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості. Імітуються їхні соціальні й ділові стосунки, що ускладнюються вигаданими учасниками ситуаціями. Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є гра.

Інформаційні проекти – спрямовані на збирання інформації

ПСИХОЛОГІЯ

про який-небудь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Такі проекти потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції в ході роботи над проектом. Структуру такого проекту можна позначити таким чином: мета проекту, його актуальність; методи отримання (літературні джерела, засоби масової інформації, бази даних, у тому числі й електронні, інтерв'ю, анкетування тощо) та обробки інформації (її аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки); результат (стаття, реферат, доповідь, відеофільм); презентація (публікація, у тому числі в електронній мережі, обговорення у телеконференції). Такі проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем.

Практико-орієнтовані проекти. Результат діяльності учасників чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, словник, проект шкільного саду тощо). Проект потребує складання сценарію всієї діяльності його учасників із визначенням функцій кожного з них. Особливо важливими є хороша організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження у практику.

За характером контактів проекти поділяються на внутрішні та міжнародні. Внутрішніми називають проекти, організовані або всередині однієї школи, або між школами, класами всередині регіону, країни. У міжнародних проектах беруть участь представники різних країн, для їх реалізації можуть застосовуватися засоби інформаційних технологій.

За кількістю учасників проекти поділяються на особистісні, парні та групові.

За тривалістю проведення – на короткодючі (кілька уроків із програми одного предмета), середньої тривалості (від тижня до місяця), довготривалі (кілька місяців) [2, с.15].

На практиці частіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів.

Соціально-психологічна служба Посад-Покровської загальноосвітньої школи у своїй діяльності вже не перший рік використовує проектну технологію. Тематика проектів відповідає вимогам превентивного та профілактичного напрямків роботи служби. Перший досвід використання проектної технології відбувся під час роботи над проектом: «Профілактика та запобігання жорстокому поводженню з дітьми». У 2007 р. проект зайняв II місце в обласному конкурсі «Психологічна ініціатива». У наступні роки було створено такі проекти:

2007-2008 н.р. «Профілактика шкідливих звичок» (Автор Гайдаєнко М.М.; учасники проекту – класні керівники 5-11 класів);

2008-2009 н.р. «Професійне самовизначення учнів» (Автор Гайдаєнко М.М.);

«Світ без насильства. Що можемо ми, що можемо я?» (Автор

ПСИХОЛОГІЯ

Гайдаєнко М.М.; учасники проекту – учні 6 класу);

2009-2010 н.р. «Чому діти нашої школи мають шкідливі звички» (Автор учениця 7 класу Яловенко Інна; керівник – соціальний педагог Гайдаєнко М.М.); «Наступність між дитячим садком та початковою школою як важлива передумова адаптації та розвитку пізнавальної сфери молодших школярів» (учасники – учителі початкової школи, соціальний педагог Гайдаєнко М.М.);

2010-2011н.р. «Роль сім'ї і школи у вихованні особистості дитини». (Автор Гайдаєнко М.М.; учасники проекту: класоводи і батьки учнів початкової школи);

2012-2013 н.р. «Профілактика різних форм комп'ютерного узалежнення дітей та шкільної молоді» (Автор Гайдаєнко М.М.).

Усі проекти різні за тематикою, але їх єднає одне – бажання педагога захистити дітей і допомогти їм вдало адаптуватися в умовах сучасного життя.

Практичне використання технології проектного навчання можна зобразити у вигляді алгоритму діяльності. Представимо його на прикладі конкретного проекту:

1. Підготовка. Визначення теми і мети проекту. Педагогом запрошується клас (група учнів) на обговорення, пошук інформації. Учитель пропонує задум, мотивує, допомагає в постановці завдань. Учні формулюють тему, наприклад: «Світ без насильства. Що можемо ми,що можу я» та мету проекту: дослідити соціальні причини насилля та спробувати визначити шляхи подолання даної проблеми в особистому житті учасників проекту.

2. Планування. Об'єднання учнів у групи: «дослідники» та «аналітики» (учні 6 класу); визначення джерел, засобів збору, методів аналізу інформації, засобів представлення результатів; установлення критеріїв оцінки результату і процесу. Учні формулюють завдання і виробляють план дій. Учитель коректує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.

Завдання, які ставить перед собою соціальний педагог:

- залучити учнів до участі в проекті;
- створити робочу групу аналітиків та дослідників проекту;
- навчити учнів співпрацювати в групах,аналізувати отриману інформацію та робити висновки;
- навчити учнів проводити опитування та аналізувати результати;
- розвивати творчі здібності,вміння працювати самостійно;
- звернути увагу шкільного колективу на проблему насилля;
- спробувати знайти шляхи подолання проблеми насилля в нашому житті.

3. Збір інформації (робота з літературою, пошук інформації в мережі Інтернет, анкетування). Учні збирають інформацію. Учитель спостерігає, непрямо керує діяльністю.

Учасники анкетування: учителі, учні, жителі та гості села.

ПСИХОЛОГІЯ

В опитуванні брали участь 54 респонденти віком від 10 до 72 років. Учасниками дослідження були:

- житель м.Миколаїв;
- житель с.Шевченково;
- два жителі с.Киселівка;
- три жителі м.Херсон;
- 47 жителів с.Посад-Покровське (з них 24 учня).

На запитання «Що можемо ми зробити, щоб у світі не було насильства?» учні отримали такі відповіді:

- треба поважати один одного;
- не чинити насилля і зупиняти інших;
- потрібно бути добрішими один до одного;
- на зло відповідати добром;
- не бути байдужими, коли на наших очах чинять насилля;

– світ змінити неможливо;

– нічого не можу, а хотілося б, щоб його взагалі не було;

– нести громадянську і моральну відповідальність за виховання дітей;

– треба стати добрішими, співчувати людям, які пережили насилля;

- виховувати дітей добрими та толерантними.

4. *Аналіз.* Аналіз інформації, формулювання висновків. Учні аналізують інформацію. Учитель: коректує, спостерігає, радить.

Висновки учасників проекту:

Підсумовуючи наше дослідження, ми прийшли до висновку, що більшість опитуваних знають, що таке насилля, його види та причини виникнення. Крім того, з 54 опитуваних, 15 чоловік пережили насилля, а 8 – самі його чинили. Майже всі учасники висловили свої думки щодо подолання даної проблеми.

Вони дуже цікаві і дієві, хоча є і різкі. Опрацювавши відповіді респондентів, ми, учасники проекту – учні 6 класу, прийшли до висновку, що подолати насилля можливо, але починати потрібно із себе. Отже, щоб зупинити насилля у світі, його потрібно спочатку зупинити у своєму житті:

- не творити насилля;
- не бути байдужим до випадків вчинення насилля;
- уміти захистити себе та інших людей.

5. *Подання й оцінка результатів (презентація Power Point та оцінка результатів і процесу дослідження за попередньо встановленими критеріями).*

Учні аналізують інформацію. Учитель: коректує, спостерігає, радить.

Учитель і учні беруть участь у колективному обговоренні, оцінюють зусилля, використані можливості, творчий підхід. Оформлена презентація проекту використовується на годинах спілкування, виховних годинах та круглих столах відповідної тематики.

Отже, використання проектної технології соціально-психологічною службою загальноосвітнього закладу є ефективним

і дієвим методом превентивного виховання школярів, оскільки результатом її використання є набуття учнями компетентності, вироблення власної позиції щодо різних проблемних питань сучасного життя, сприяє розвитку загальної життєвої компетентності.

Література:

1. Налужний С. Метод проектів – вивчаємо, упроваджуємо // Директор школи. – 2008. – № 45. – С.3–16.
2. Пехота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посібник / Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін.; за ред. Пехоти О.М. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 255 с.

Дегтяр Г. В. *

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ
З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ**

У статті розкрито актуальність упровадження інклюзивного навчання, обґрунтовано необхідність інтеграції дітей із порушенням психофізичного розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах.

Важливим показником цивілізованості суспільства є гуманне, турботливе й милосердне ставлення до дітей із особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя.

Нині громадськість хвилює питання інтеграції дітей із порушенням психофізичного розвитку в єдину систему загальноосвітньої школи. Діти із затримкою психічного розвитку та легкою розумовою відсталістю потребують спеціальної допомоги у процесі навчання та соціальної адаптації. Вони складають контингент учнів, особливо початкової школи, які стійко не встигають у навчанні.

У дослідженнях Л.Алексієвої, М.Айшервуд, Г.Багаєвої, С.Безух, Л.Грачева, Т.Ісаєвої, Е.Кім, С.Лебедевої, Г.Мельнікової, А.Усиніної та інших учених дані питання розглядаються з позиції медико-профілактичних, психологічних, педагогічних, організаційно-управлінських вимог, організації продуманої, цілеспрямованої соціально-педагогічної підтримки через надання психологічної, медико-соціальної допомоги [9].

Метою нашої статті є визначення практичних напрямів психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами в умовах загальноосвітнього закладу.

Основним завданням психолого-педагогічного супроводу є соціалізація дітей з особливими потребами через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованих дій щодо особливостей розвитку, спілкування, навчання, професійної орієнтації, соціальної адаптації дитини: вивчення особистісного потенціалу, а саме: співвідношення рівня розумового розвитку дитини і вікової норми; рівня розвитку когнітивної сфери; особливостей емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерологічних особливо-

---

© Дегтяр Г. В.